

VERENIGING VOOR WATEREIGENAREN EN RECHTHEBBENDE GEBRUIKERS

20 JAAR

1 Voorwoord

De Vereniging voor Watereigenaren en Rechthebbende gebruikers werd op 6 april 1980 opgericht en bestond in 2000 dus 20 jaar. Ter gelegenheid hiervan werd een terugblik op de gebeurtenissen van deze periode op papier gezet. Omdat de oorsprong van onze plassen een essentiële rol speelt in deze geschiedenis is ook hieraan aandacht gewijd.

2 Het ontstaan van de Reeuwijkse en Sluipwijkse plassen

VEEN

Veen vormde de basis voor het ontstaan van de rijkdom van Holland in de 18^e eeuw en daarmee ook het ontstaan van onze twaalf plassen. Het restant van een nog veel groter plassengebied dat door mensenhanden met de beugel werd gemaakt.

HET BEGIN

Vele eeuwen geleden leken grote delen van ons land op een soort Waddenzee dat maar spaarzaam was begroeid met riet en biezten. De rivieren hadden er grote hoeveelheden zand en grind opgebouwd en hier en daar waren er afzettingen van rivierklei. Waar de bodem zakte en het terrein door de zee werd overspoeld zet zich de blauwe zeeklei af.

Dan al wordt er veen gevormd dat later op grote diepte wordt teruggevonden. Toen de daling van de bodem enigszins tot stand kwam en de duinenrijen gevormd werden kwam het land gedeeltelijk droog te liggen.

Onze streek was een ontoegankelijk natuurgebied gebied waar de Oude Rijn toen nog een van de hoofdstromen van de Rijn was. Slib werd afgezet langs de vele kreken en er ontstond een vegetatie die aanvankelijk voornamelijk bestond uit riet en wat biezten en zeggen. Zo kon in een uitgestrekt gebied het veen worden gevormd. De latere verveners kenden dit eerste sponsachtige rietveen als bonk. Doordat de laag al snel steeds dikker werd en de oppervlakte boven het hoogste waterniveau kwam te liggen breidde de vegetatie zich uit. Het veen dat hieruit ontstond is bekend als het moerasveen. Meer houtachtige gewassen als elzen krijgen nu de kans zich te wortelen en als de bodem steeds hoger wordt ontstaan er bossen met berken, hazelaar en wilgen en zelfs eiken en dennen. De vondsten van de resten van grote stammen en ook van de dieren die er leefden tonen aan dat hier eens zware bossen hebben gestaan.

Doordat de hoogte van de bodem blijft toenemen werd het niet meer overstroomd door het voedingsrijke rivierwater en werd de vegetatie afhankelijk van het voedingsarme en wat zure regenwater. De vegetatie paste zich aan en het veenmos kreeg de kans te woekeren. Het hield het water vast en de bomen stierven af doordat de zuurstoftoevoer werd stopgezet en de wortels verstikten. Zo ontstaat het ideale milieu voor de vorming van de beste kwaliteit veen. De organische resten kunnen slechts onvolledig vergaan

doordat het is afgesloten van zuurstof en werden zo door de eeuwen heen geconserveerd in de vorm van metersdikke lagen veen. Riviertjes zoals de Gouwe en de Rotte werden gevormd om het overtollige water af te voeren en het langzamerhand veranderd het landschap totdat de invloed van de mens zich doet gelden.

DE MENS

Voor de Romeinen hun legerplaatsen bouwden zullen er langs de droge oevers van de Rijn mensen hebben gewoond. Het onherbergzame veengebied rondom was slechts toegankelijk voor de jagers en vissers. Na 900 A.D. werd het gebied door de landsheer in cultuur gebracht. De graaf van Holland en de bisschop van Utrecht gaven delen in leen uit aan edelen en boeren. De naam van de leenovereenkomst, de "cope", vinden we nog terug in de huidige plaatsnamen. De uitgestrekte oerbossen werden gekapt en vele kilometers greppels en sloten werden gegraven om de gronden te ontwateren. De boeren zaaiden en oogsten hun gewassen totdat door de ontwatering de bodem ging dalen en de natuurlijke afwatering naar de rivieren onmogelijk werd. Al in de dertiende eeuw ontstond toen ons poldermodel met het oprichten van hoogheemraadschappen en waterschappen. De schappen bouwden de molens die het land droog hielden. Het land was zo ingeklonken dat de boeren moesten stoppen met de landbouw en overschakelden naar veeteelt en het huidige veenweidegebied was gevormd.

BRANDSTOF

Al uit heel oude Romeinse geschriften blijkt dat men wist dat veen als brandstof kon worden gebruikt. Op kleine schaal delfden de boeren in de dertiende eeuw turf aan de oppervlakte. Waarschijnlijk had men zo'n turfveldje voor eigen gebruik.

De boeren verkochten hun zuivelproducten in de nabije steden zoals Gouda. Deze stad groeide snel in de 15^e eeuw en werd een van de grootste steden van Holland. Naast bierbrouwerijen ontstonden er aardewerkfabrieken en pijpenbakkerijen en de vraag naar brandstof steeg. Veel bos was er niet meer maar dankzij het veen kon het gewest tot grote bloei komen.

De boeren schakelden weer over en het veen werd op grote schaal gedelfd.

Het beste veen kwam uit het gebied ten westen van Gouda. Meer ten oosten, in het Reeuwijkse plassengebied, hadden de rivieren meer invloed waardoor de vegetatie rijker was en de bodem doorspekt was met kleilagen.

Het veen ten westen van de Gouwe heeft eeuwenlang de wijde omgeving van brandstof kunnen voorzien. Aanvankelijk kon men de turf in den droge winnen met een smalle spade tot aan de grondwaterspiegel. Rond 1530 werd een methode uitgevonden om het veen beneden de waterspiegel met de baggerbeugel te winnen. Door dit zogenaamde slagturven ontstaan in de 16^e eeuw in onze streek tientallen veenplassen.

VEENPLASSEN

Met de beugel kon tot vier meter diep worden gebaggerd zodat de meeste plassen oorspronkelijk deze diepte hadden. Waar de waterstand met molens werd verlaagd konden dieptes van wel zes meter ontstaan. De dorpen werden eilanden, slechts verbonden door de smalle wegen en kaden die werden gespaard, in een aaneengeschakeld plassengebied van meer dan 120 vierkante kilometer!

Het veen ten westen van Gouda raakte op in de loop van de 17^e en 18^e eeuw maar de behoefte aan brandstof bleef. De winning in Reeuwijk en Sluipwijk begon. De kwaliteit was wel minder en het gebied was betrekkelijk klein maar de transportkosten waren laag.

REEUWIJK EN SLUIPWIK

Waarschijnlijk wordt in het midden van de 17^e eeuw begonnen met de turfwinning in Elfhoeven, 's Gravenbroek en Ravensberg. Later volgen de blokken 's Gravenkoop, Vrijhoef, Kalverbroek en Roggebroek. Miljoenen turven werden door de weteringen en via de Breevaart tot in de 19^e eeuw naar Gouda verscheept. Ook in het westen en noorden van Reeuwijk werd turf gewonnen zodat een plassengebied van bijna tien vierkante kilometer ontstond. Na 1900 liep de vervening ten einde. Steenkool en petroleum werden de nieuwe brandstof. Slechts gedurende tijden van schaarste zoals tijdens de oorlogen leefde het gebruik van turf wat op.

DROOGLEGGING

Aanvankelijk werd er niet erg planmatig ontleend waardoor het soms gevaar opleverde voor waterkeringen. Al in 1382 stelde Hertog Aelbrecht van Beieren voorschriften op die in enige mate paal en perk stelde aan de vervening en ook later werden er door de overheden plakkaten en ordonnantiën uitgevaardigd. Zo moest de vervener het zogenaamde slikgeld storten in een fonds waarmuit de wederdroogmaking van de plas die door het baggeren was ontstaan, kon worden bekostigd. Waarom in Reeuwijk en Sluipwijk slechts een fonds werd gevormd voor de Broekvelden, Vettenbroek en Vrijhoef is een raadsel.

Van de plassen kon men nauwelijks leven en de enorme watervlakten vormden een bedreiging voor het omringende land en de naburige dorpen en steden. De smalle dijken en kaden braken regelmatig door. Al in 1647 begon men met drooglegging van de plassen ten westen van Gouda waarna welvarende agrarische bedrijven ontstonden op de vruchtbare gronden.

Pas in 1856 werd een droogmakingplan gemaakt voor de Reeuwijkse plassen en het gebied bij Reeuwijk-dorp veranderde tussen 1870 en 1878 weer in een polder. Een tiental jaren later werden Broekvelden en Vettenbroek drooggelegd. Helaas bestond de bodem hier niet uit de blauwe zeeklei maar uit het poreuze veen waardoor er veel last was van kwel. Hierdoor moest er veel meer gemalen worden en werden de polderlasten hoog.

Pas in 1923 kwam de gemeente Reeuwijk met de eerste plannen voor de drooglegging van de overgebleven plassen.

De doorbraak van de Lecksdijk en de Nieuwenbroeksedijk eind 1925 gaven de voorstanders van de drooglegging een nieuwe stimulans.

Maar met de oprichting van het "Comité tot behoud van de Reeuwijksche en Sluipwijksche plassen" in 1926 lieten ook de tegenstanders van zich horen. Gesteund door bekende mensen als o.a. dr. Jac.P.Thijssen en de bekende natuurfotograaf Jan Strijbos werd door het Comité voor het eerst ook aandacht op de natuurwaarden van het gebied gevestigd. Dr. A. Scheygrond, bioloog en lid van het comité, schreef in die tijd een boeiend boekje over het gebied. Ook de waarde van het gebied voor recreatie en toerisme kwam aan de orde. De meeste Reeuwijkers waren vóór de drooglegging en waardeerden de bemoeienis van buitenaf niet totdat bleek dat de vergoedingen die

ze zouden ontvangen wel erg laag waren. Toen het rendement van de drooglegging steeds slechter bleek werd in de zomer van 1930 door de Provinciale Staten de beslissing om de Reeuwijkse plassen te behouden bekrachtigd.

3 Het behoud van de plassen

VERANDERING

De plassen waren gered maar maatschappelijke veranderingen kregen invloed op het karakter van de plassen. De belangstelling voor het gebied vanuit de omliggende steden groeide. Met de toegenomen vrije tijd ontstond de behoefte om te recreëren, de Roei en Zeil werd opgericht en zomerhuizen werden gebouwd. Doordat de verleiding voor de lokale bewoners om hun bezit tegen goede prijzen te verkopen te groot werd verschenen op de op de mooiste plekken aan de oevers riante woningen.

De natuurlijke vegetatie moest wijken voor strakke gazons en prachtig aangelegde borders met planten die eigenlijk niet in het gebied passen.

De belasting op natuur neemt toe en het karakter van het vertrouwde landschap verdwijnt. Overheden ontwikkelen beleid om het gebied te beschermen.

De gemeente Reeuwijk koopt de polder Broekvelden en Vettenbroek. Het zand wordt verkocht en de ontstane plas wordt een nieuw recreatiegebied waardoor de druk op plassen wordt verlicht. Zo ontstaat het recreatieschap "De Reeuwijkse plassen" als een samenwerking van de omliggende gemeenten en de provincie. Een terrein aan de Twaalfmorgen en een strook aan de Elfhoeven worden voor recreatie ingericht. Na de aanleg van de Goudse hout wordt 130 ha bestemd voor de Reeuwijkse hout.

De functie van het gebied is volledig veranderd maar de particuliere eigenaren, jagers en vissers, lijken hier niet bij te worden betrokken, terwijl vooral zij door de jaren heen een dergelijk belangrijke rol hebben gespeeld bij het beheer van hun leefomgeving.

WATERKWALITEIT

Door de beslotenheid was de waterkwaliteit van de plassen zo uitzonderlijk goed dat, tot in de vijftiger jaren nog water uit de plas werd gedronken. Reeuwijk was bekend om de bijzondere vissoorten en plantensoorten en vele natuurliefhebbers bezochten het gebied.

Door alle veranderingen, bebouwing, recreatie, en door de inlaat van vervuild rivierwater kwam een einde aan deze unieke flora en fauna.

Het water is groen en troebel door de ongebreidelde algengroei waardoor planten niet kunnen groeien. Het zuurstofgehalte schommelt. De visstand verarmd en de cirkel is compleet. Het natuurlijk evenwicht is verstoord.

WATEREIGENAREN

Met lede ogen zagen de eigenaren hoe er met het gebied werd omgegaan. Er werd volop gerecreëerd en de overheden beslisten zonder hen over het gebruik van hun eigendommen.

Toen Piet Verweij en Koers Perdijk in 1979 een middagje aan het jagen waren voer een recreant, die het niet zo op had met jagers, opzettelijk enkele malen over een paar lokenen waardoor er enkele lokkers verdronken. De toevallig aanwezige politie ambtenaar, Hein de Jong, weigerde in te grijpen en voer nota bene weg!

Zij vonden medestanders onder andere jagers en er werd besloten de “Belangengroep Watereigenaren” op te richten. In 1980 werden de eerste uitgangspunten op papier gezet en de naam van op te richten vereniging werd bepaald: “Watereigenaren en Rechthebbende Gebruikers”. De vereniging werd op 6 april 1981 officieel en notarieel opgericht en 9 dagen later waren 75 aanwezig bij de eerste algemene ledenvergadering.

5 Twintig jaar actie

BOS-KALIS

Kort na de oprichting trad de vereniging officieel voor het eerst naar buiten. De gemeente verzuumde een uitnodiging aan de vereniging te sturen voor de behandeling van de aanvraag van Bos-Kalis voor de aanleg van een zandtransport leiding door het plassengebied. Op 9 februari 1982 werd de beslissing van de gemeente geschorst.

CAMPING WILLENS

Zonder enig overleg gaf de gemeente in 1983 toestemming aan Camping Willens voor het houden van een zeilwedstrijd. Ondanks dat de vereniging de aangegeven rechtszaken volledig won wilde men de wedstrijd toch doorzetten. De watereigenaren leverden de verzamelde boeien als gevonden voorwerpen in. Toen stond vast dat georganiseerd gebruik van de plassen alleen met toestemming van de eigenaren mag plaats vinden.

VRIJHOEF

De volgende vraag was of ook ongeorganiseerd gebruik door de eigenaren aan banden kon worden gelegd. De toegangen tot de plas werden op 29 juni 1986 afgesloten en de eigenaren lieten zich verbaliseren. Tijdens de uitspraak op 20 december 1988 van de rechtszaak die volgde stelde de rechter dat de plas als geheel geen waterweg is maar dat wel een vaarstrook open gehouden dient te worden. De positie van de vereniging was nu duidelijk en werd een gerespecteerd gesprekspartner bij diverse instanties, hoewel de Gemeente dat maar lastig vond.

DOORVAARHOOGTE

Op verzoek van de watersportverenigingen wilde de gemeente de doorvaarhoogte van de bruggen bij renovatie royaal verhogen om het plassengebied beter te ontsluiten. Met succes is door de vereniging tegen dit besluit bezwaar gemaakt.

VBE

Met de medewerking van 42 vissers in het gebied werd in 1992 de **Vis Beheer Eenheid** opgericht. De VBE legt zich toe op het beheren van de visstand en het uitzetten van vis in het plassengebied.

BOTENTELLING

Op 11 juni 1994 hield de VWR een botentelling. Het bleek dat het aantal vaartuigen sinds 1970 was verdubbeld.

VAARVERGUNNINGEN

De bemoeienis van de gemeente met de beheersing van de recreatie op de plassen beperkte zich tot het uitgeven van vaarvergunningen waarvan de opbrengst geheel in de gemeentekas belandde. In 1991 stelde de provincie de **Verordening Watergebieden en Pleziervaart Zuid-Holland** in, die een einde zou moeten maken aan het uitgeven van de vaarvergunningen door de gemeente. De gemeente ging aanvankelijk echter gewoon door.

Hoewel de VWR eerst niet op de hoogte werd gesteld van de instelling van de VWP, werd de VWR later uitgenodigd deel te nemen bij de totstandkoming van het deelplan voor het Reeuwijks plassengebied.

WATERKWALITEIT

Verantwoordelijk voor de waterkwaliteit is het Hoogheemraadschap Rijnland. De bestrijding van de verontreiniging wordt gecoördineerd door een werkgroep waarvan de VWR deel uitmaakt. De belangrijkste taak is de veroorzakers van de verontreiniging aan te pakken. Dat zijn:

- 1 De inlaat van vervuild water uit de Hollandse IJssel via Gouda.
- 2 De directe lozing van huishoudelijk afvalwater op de plassen.
- 3 De inlaat van bemest water uit de polders.

De lozing van huishoudelijk afvalwater is tot nul gereduceerd.

Door de activiteiten van de Landinrichtingsdienst Driebruggen, de bestrijding van de muskusrat die de keringen ondergraaft en een aangepaste bemaling zal deze vervuiling binnen een aantal jaren worden opgeheven.

WATERKWANTITEIT

Door waterpeilverschillen en bemaling stroomt verontreinigd water uit de Hollandse IJssel het plassengebied in. Met het Hoogheemraadschap en de gemeente Reeuwijk werd overeengekomen dat de waterpeilen zo worden aangepast dat de inlaat aanzienlijk verminderd zal worden.

MUSKUSRAT

De provincie Zuid Holland is verantwoordelijk voor de bestrijding van de muskusrat, Maar kan door bezuinigingen deze taak niet aan. Op voorstel van de VWR heeft de provincie 200 kooien ter beschikking gesteld. Deze kooien worden beheerd en uitgezet door een 20 tal leden van de VWR.

BAGGER

Doordat jarenlang niet werd geschouwd en dus niet gebaggerd hoopte de bagger zich op in sloten en plassen. Baggeren was uit den boze omdat deze volgens bemonstering

Reeuwijkse Vereniging
van Watereigenaren en Rechthebbende Gebruikers

door het Hoogheemraadschap zwaar verontreinigd zou zijn. Op verzoek van de VWR en gesponsord door Bos-Kalis en een lid werd het plassengebied opnieuw bemonsterd.

Uit de analyses bleek dat de bagger niet ernstig verontreinigd was zodat het embargo op baggeren werd opgeheven.

SWRP

De watersportverenigingen in Reeuwijk hebben zich verenigd in de **Stichting Werkgroep Reeuwijkse Plassen**.

Met de SWRP heeft de Stichting Veer tenminste zes maal per jaar overleg over de ontwikkelingen en acties in het gebied. Alhoewel de belangen enigszins uiteenlopen is dit overleg zeer constructief. Ook de SWRP realiseert zich dat een verstandig beheer ook hun belang is.

COMMERCIEEL GEBRUIK

De VWR is een principiële tegenstander van het gebruik van het plassengebied door een commerciële onderneming. Het kan immers niet zo zijn dat derden uit commercieel oogpunt gebruik maakt van particuliere eigendommen zonder daarvoor enige last te dragen. Daarnaast volgt hieruit een ongewenste belasting van het gebied. Zo is hard opgetreden tegen commercieel gebruik van het plassengebied door de "Rokende Turf". Dit blijft een belangrijk onderwerp van gesprek met Provincie en Gemeente.

HERSTELPLAN

In maart 1994 werd het "Herstelplan Reeuwijks Plassengebied" door de VWR gepresenteerd. Hieruit kwam voort de "Werkgroep Toekomst Reeuwijks Plassengebied" die in 1996 het eindrapport presenteerde waarin de noodzaak van het herstel en de conservering zoals die in het Herstelplan was aangegeven bevestigde en benadrukte.

Alle betrokken instanties en verenigingen vonden elkaar in het Overlegplatform Toekomst Reeuwijks Plassen.

CONVENANT

In 1997 wordt "Het Convenant" afgesloten tussen de eigenaren van het Reeuwijkse Plassengebied. De Gemeente, de vereniging "Sluipwijkse plassen, de Vereniging Natuurbehoud Plas 's Gravenkoop en de VWR vonden elkaar om de weg te openen voor de invoering van een vaarontheffingsbesluit

VEEN

In de Stichting Verenigde Eigenaren En Natuurontwikkeling werken de drie verenigingen van eigenaren en de gemeente in haar rol als eigenaar in het plassengebied samen om verschillende vormen van gebruik af te stemmen teneinde het behoud, herstel en ontwikkeling van de Reeuwijkse Plassen te bevorderen. Zij hebben daartoe in 1998 een convenant afgesloten.

De uitvoering van dit convenant is opgedragen aan de Stichting VEEN.

Reeuwijkse Vereniging
van Watereigenaren en Rechthebbende Gebruikers

In het bestuur van de stichting, dat onder leiding staat van een onafhankelijk voorzitter, hebben per deelnemende partij twee vertegenwoordigers zitting.
De VWR wordt in VEEN vertegenwoordigd door Ton Baan en Piet Oosterwijk.

Frans van den Wijngaart

Bronnen:

VWR 12½ jaar !!!

Diverse gesprekken met VWR bestuurders Ruud van Eijk en Ton Baan

Herstelplan Reeuwijkse Plassengebied

Eindrapport Werkgroep Reeuwijkse Plassengebied

De Reeuwijksche en Sluipwijksche Plassen – Dr. A. Scheygrond

Mens en Natuur in het Reeuwijksche Plassengebied – John van Gemeren